

STADGAR

STIFTELSEN BRUMMERSKA SKOLAN

REDOGÖRELSE

FÖR LÄSÅRET 1932—1933

Det gångna läsåret har varit Brummerska skolans femtioförsta år. Skolan uppnådde nämligen halvsekelsåldern den 14 september 1932. Högtidlighållandet av denna tilldragelse kunde emellertid på grund av de omfattande förberedelserna ej äga rum förrän lördagen den 22 oktober.

Denna dag firades skolans femtioårsjubileum med tvenne fester i Blå Hallen: minneshögtiden, som ägde rum kl. 3,30—5, och kamratfesten, som tog sin början kl. 8,30 e. m.

Minneshögtiden inleddes med ett orgelsolo av tonsättare O. Lindberg: Fantasi över »Ära ske Herren» av I. G. Walter. Därefter hälsades de närvarande med följande ord av landshövding Bror C. Hasselrot:

Som Stiftelsen Brummerska skolans direktions ordförande hälsar jag välkomna alla dem, som här i dag mött upp till firande av skolans femtioårsfest.

Stat och stad giva skolan bidrag och stöd. Främst hälsar jag därför deras representanter: överståthållaren och underståthållaren, generaldirektören och övriga skolans förmän i skolöverstyrelsen, ämbetsmän i ecklesiastikdepartementet, skolans vördade inspektor, stadsfullmäktiges ordförande och vice ordförande, stadens borgmästare ävensom ledande män inom stadens nämnder och verk för undervisningsanstalter, bringande dem värdsammast tack för äran och hedern de visa skolan genom sin närvaro här i dag, och vad stadens representanter särskilt beträffar för att denna stadens stolta lokal ställts till förfogande för festen.

Minneshögtiden i Blå Hallen.

Vördnadsfullt hälsar jag pastor primarius och här tillstädesvarande ledamöter av Stockholms prästerskap och välkomnar hjärtligt dem, som representera andra privata skolor och statsläroverk, liksom ock pressens män.

Kärt är för skolan att här få återse dem, som i skilda avseenden stött och gynnat skolan, dem som fordom som lärarinnor trofast tjänat skolan — däribland en syster till stiftarinnan — liksom anförvanter till avgångna föreståndarinnor.

Skolans före detta elever, vilka skolan i gångna tider ägnat möda och kraft, ja, vilkas bästa just varit skolans mål, för Er är festen framför andra ämnad.

Är det förmätet att draga för skolan smickrande slutsats av Eder talrika uppslutning här i dag? Har skolan givit Er, såsom den velat och trott, något mer än kunskap i skolans ämnen, har den lyckats lära Er räkna med värden, som icke mätas i siffror och tal, har den visat Er arbetets glädje, värdet och vikten att söka sanningen främst, och gjort det så, att skolan därför blivit Eder kär — ja, då har skolan skäl att fira verklig fest i dag.

Då skall dagen bli ej blott en minnets fest, utan en sporrande fanfar till fortsatt arbete mot samma mål, till barnens stärkande till karaktär och håg, och skolans rektor och dess lärarinnor få nytt mod i sin strävan, eljest tung vid nästan varje enskild skola i vår tid.

Måhända kommer det en dag, då man förstår, att denna skolform särskilt väl har varit skickad till att giva eleverna ej blott nyttig kunskap, utan därtill ock en inriktning av tankelivet, som skänkt fasthet uti karaktären, genom skolan målmedvetet stärkt och skärpt.

Vår, den Brummerska skolan, har alltid haft detta till mål, skall aldrig svika i ärlig strävan att lära elever arbetets värde och särskilt att detta är störst för en själv, när man gör det för andra, viger sitt verk till nytta för alla, till gagn för sitt land, Sverige till ära, Sverige till heder.

Sedan följde »Land, du välsignade, tag min sång!» samt »Leksystrarnas sång» och »Morgonstjärnan» ur O. Lindbergs »De sjungande löven», framförda av en kör, bestående av skolans f. d. och nuvarande elever under ledning av fru A. Anderberg.

Därefter följde tal av skolans rektor:

Brummerska skolans 50-årsdag inföll egentligen redan den 14 september. Denna datum år 1882 öppnade nämligen Eugenie Brummer i huset Kammakaregatan 8 en liten skola med 33 elever, fördelade på 4 klasser. Mamsell Brummer hade dittills varit lärarinna i Beskowska skolan, men denna anställning med dess goda framtidsutsikter hade hon utan tvekan lämnat för att på grundvalen av en liten privatkurs börja en egen skola.

Vad var det då, som drev mamsell Brummer att ta detta i hennes vänners ögon så vågsamma och okloka steg? Det var hennes brinnande önskan att råda bot på ett missförhållande i dåtidens skolväsen: det alltför stora elevantalet i klasserna. För Eugenie Brummer blev det en bjudande plikt att bygga upp en skola efter den princip, som i våra dagar kallas individuell uppfostran och som hon uttryckte sålunda: »Varje barn har rätt att få sina anlag och möjligheter så mycket som möjligt utvecklade. De gåvor Gud givit måste tillvaratagas.»

Den principen, menade hon, kunde icke förverkligas, om elevantalet i klassavdelningarna överstege 12. Detta antal blev alltså det från början för Brummerska skolan fastställda. Sedermera byggdes klassrummen i det egna skolhuset för högst 16 elever. — I år ha vi nödgats göra en klassavdelning med 30 elever. Det är ingalunda därför att vi, nutidens lärarinnor i Brummerska skolan, hysa en annan åsikt än skolans stiftarinna, nej då! Men den åsikten delas tyvärr icke av vår tids anslagsbeviljande myndigheter.

I mamsell Brummers lilla skola rådde till att börja med synnerligen familjära förhållanden. På rasterna lekte man redan på den tiden ute på Johannes kyrkogård. Kanske är det här närvarande någon, som var med när mamsell Brummer under sin snart historisk vordna regnkrage församlade hela sin skola under leken höna och kycklingar?

Efter fem år hade skolan vuxit ur sina första lokaler och flyttat till andra sidan kyrkogården, till Malmskillnadsgatan 41. Om den lokalen skriver Anna Kruse i sin Brummerska skolans historia: »För att vara en privatvåning lämpade den sig ovanligt väl till skola. Brummare från den tiden gilla ej heller någon annan lokal än denna. Det var också ett alldeles särskilt intresse att på

hösten gissa, om man skulle få sitt klassrum i sängkammaren eller salongen eller kanske i något f. d. kök.»

Jag nämnde nyss om Eugenie Brummers ord: »De gåvor Gud givit måste tillvaratagas.» De orden blevo hennes eget rättesnöre beträffande varje barn, som kom till skolan. I vart och ett såg hon en Guds gåva, som det gällde att på bästa sätt mottaga och vårda. Därför kunde hon nästan barnsligt förväntansfullt se på den lilla nykomlingen och intuitivt känna, hur han eller hon skulle behandlas. Och säkert ansåg hon, att varje barn såsom en Guds gåva hade något att lära henne. Ödmjukheten var nämligen ett av de mest utmärkande dragen i Eugenie Brummers, Eugenie Steinmetz', karaktär.

Denna doktorinnan Steinmetz stora ödmjukhet har i betraktande av den sällsynta framgång, som kom henne till del, alltid synt mig beundransvärd. Att ha vuxit upp utan kännedom om sitt ursprung i ett socialt sett mycket enkelt fosterhem, från början utan alla relationer — och att så redan vid 50 års ålder sitta som härskarinna över det stora stenhuset vid Johannesgatan, på den tiden ett ovanligt ståtligt skolpalats, med över 500 elever och ett 60-tal lärarinnor, det kunde väl ändå lätt ha stigit henne åt huvudet.

Vad som räddade henne från högmod var hennes andra mest utpräglade egenskap: barnafromheten. Hon var fullt övertygad om att hennes verk var Guds verk, hennes skola hans egen skola. Naturligtvis kunde just den tanken för en mera reflekterande läggning lett till den allra största självförhävelse, men på Eugenie Steinmetz med hennes nästan rörande naivitet hade den en motsatt verkan.

Ja, hon var en underbar människa, doktorinnan. Inte bara så till vida, att man med tanke på hennes levnadssaga kunde kalla henne en Guds undersman, utan det var något underbart med den anda, som utstrålade från henne. Den glada, vänliga uppmuntran, som hon skänkte, var av oskattbar betydelse för såväl elever som lärarinnor. Hon yttrade en gång till kollegiet: »Det är så lätt att samarbeta med er, för jag känner alltid, att det finns ingenting, som jag kan göra bättre än någon av er», och även om häri låg åtskillig överdrift, innebar det dock en viss grad av sanning. Men nog är det väl ganska underbart att själv erkänna något sådant och kunna göra det till ett medel att öka den känsla av trevnad, som lärarinnorna och, jag tror jag vågar säga, huvudparten av eleverna av ålder erfarit i Brummerska skolan.

En av de intressantaste episoderna i skolans historia är berättelsen om det nuvarande skolhusets tillkomst. Jag låter här åter Anna Kruse tala: »Skolan hade erövrat allt utrymme, som fanns att få i 41 Malmskillnadsgatan, men alltjämt anmäldes flera barn. Vart skulle man ta vägen? För doktorinnan var problemställningen enkel som alltid: 'När Gud sänder oss flera barn, så måste vi ta emot dem, och måste vi ta emot dem, så måste vi bygga. Alltså måste vi bygga.' Platsen hade hon för länge sedan klar. Det var tomten i hörnet av Johannesgatan och Jutasbacke, och den låg där så gott som obebodd och badade i söder- och västersol. Redan 1892 hade en skolan närstående arkitekt gjort en förtjusande ritning till skola på denna tomt, vilken han förärade fröken Brummer med mottot: 'Min tankes tanke.' Och doktorinnan gick där och tänkte sin tankes tanke, tills en dag, hösten 1895, tomten var till salu, och saken måste omedelbart avgöras. Doktorinnan gick hem, tog det enda hon ägde, 500 kr., lämnade ägaren dem på hand, och tomten stod till hennes disposition.

Nu funnos åter de, som talade om dårskap. Var skulle de erforderliga medlen tagas ifrån? Men doktorinnan grep sig verket an med sin vanliga trosfrimodighet, sammankallade barnens föräldrar och talade om sina planer. De blevo intresserade, och aktiebolaget Brummerska skolhusbyggnaden bildades.»

Ja, och så kom slutligen dagen för den högtidliga invigningen, den 1 oktober 1897. Den dagen tror jag åtminstone inte gått ur deras minne, som då för första gången sjöngo Brummerska skolans egen kantat. Innan vi skiljas åt, få vi höra något ur det verket, digert på minnen för många »brummare», framförts som det har vid skolans både glada och sorgemättade högtider. Första gången var som sagt vid skolhusbyggnadens invigning. Sedan ha dess toner ljudit bl. a. vid doktorinnans begravning, den 20 november 1919, och vid Anna Kruses jordfästning, den 16 juli 1931.

Namnet Kruse är förvisso det andra stora namnet i Brummerska skolans historia. Vad Ellen och Anna Kruse, de systrar tvenne, betytt för vår skola, det kan icke beskrivas, men lyckligtvis ha

de flesta av mina åhörare rik personlig erfarenhet av den saken. Jag är viss, att mången härinne är djupt besviken att icke i dag få se fröken Ellen. Tyvärr är hon av ohälsa förhindrad vara med, men hon har sänt sin innerliga hälsning i detta nyss anlända telegram: »På jubileumsdagen hälsas Brummerska skolan av dess f. d. Föreståndarinna. Må Guds rikaste välsignelse allt framgent vila över arbetet i skolan! Ellen Kruse.»

Må det tillåtas mig att i denna krets, som till så stor del består av fröknarna Kruses personliga vänner, söka ge några belysande glimtar från deras barndom och ungdom. De äro delvis hämtade ur de minnen Anna Kruse nedskrev under sina sista år, då hon och Ellen tillsammans njöto sitt otium cum dignitate på den gamla släktgården Svanteberg vid Drottningholm.

Ellen Kruse är född 1860, Anna var ett år yngre. Redan i fem, sex års åldern förlorade de sin mor. Deras far sökte vara både far och mor för dem, och till deras tidigaste minnen hörde bilden av fadern, sittande vid det runda salsbordet, omgiven av sina fyra småttingar, som han hjälpte att göra figurer för leksaksteatern. Och vad som aldrig gick ur barnens minne var familjens söndagsandakt. Därom skrev Anna som nära 70-årig: »Det är särskilt psalmerna, som jag ännu bevarar i tacksamt minne. Han hade sina älsklingspsalmer, som han ofta läste. — — — — Det var högtidsstunder i moderlösa barndomsdagar.» — Säkerligen grundlades redan då den djupa religiositet, som sedermera blev den bärande kraften i både Ellens och Anna Kruses liv.

Det dröjde inte länge, så fingo barnen Kruse en ny mamma, och henne omfattade de städse med den allra varmaste kärlek, vilket gjorde, att Anna Kruse inte kunde fördrå dessa dumma och farliga berättelser om elaka styvmödrar.

I ett gott och glatt hem hade Krusarna den oskattbara lyckan att få växa upp. De voro själva åtta syskon och tillhörde en stor släkt. I kusinkretsen representerade Ellen såsom äldst förståndet, Anna ysterheten och kusin Sven Hedin den djärva företagsamheten, då han medelst en rad upp- och nedvända pallar och bord i »långa korridoren» arrangerade sina första upptäcktsfärder.

Sin bekantskap med vårt lands skolväsen gjorde Krusarna först i Drottningholms småbarnsskola. Redan då måtte Ellens pedagogiska anlag framträtt, ty hon, den sexåriga, sattes som monitör för de andra barnen. Anna åter gick en kort tid i någon privat förberedande skola i Stockholm »med den påföljd», som hon själv skriver, »att jag i tidens fullbordan kom att ägna mig åt den första undervisningen, ty sannolikt hade den bakvända metoden hos mig väckt ett latent missnöje med den grundläggande undervisningen.» (Åhja, inte är det väl orättvist att tala om bakvända metoder, när översättningsövningarna till främmande språk utgjordes av så sannolika fraser som t. ex. denna: »man gav den fattige gossen två bröd, fem skjortor och tre härliga lantgods» eller denna: »den resande medförde stenbordet».)

Den skola, som Kruserna se'n fullständigt genomgingo, var Statens Normalskola, varom Anna skriver: »Vi tro, att den för oss var den bästa tänkbara skola. Den hade som naturlig fortsättning seminariet, och seminariet den livsgärning, genom vilken vi fått tjäna ungdomen och i vilken vi känt oss lyckliga.»

Mot sin första s. k. läromoder i Normalskolan hyste Anna Kruse stor tacksamhet, vilket framgår av dessa hennes ord i Minnena: »Kunde blott alla lärarinnor förstå vad det betyder, hur ett barn mötes vid inträdet i skolan! Vad betydde det, att det klassrum, där vi inhysts, var beläget på en vind vid nuvarande Sergelgatan i nuvarande Lithografiska anstaltens hus; vad betydde det, att det knappa ljuset släpptes in genom en två rutor hög vindskupa, när så mycket sol utströmmade från den, som var medelpunkten i arbetet. — — — — Det var icke blott vad hon lärde, som gjorde intryck, utan vad hon var.»

De orden av Anna Kruse om en hennes lärarinna kunde lika väl vara ord om Anna Kruse av en hennes elev.

Anna Kruse hade på sommaren efter det sista skolåret vilat sig utan att bekymra sig om den förestående inträdesprövningen till seminariet, och det gick därför mycket skralt för henne i examen. Normalskolans föreståndarinna förmanade henne då att klämma i och ta nya tag. »Ja, fröken Caselli», svarade Anna Kruse, »har jag varit den sista in, så skall jag vara den första ut.» Det löftet höll hon också: hon hade 16 Berömlig på sitt avgångsbetyg från seminariet.

Ändå hade hon säkert hunnit med att vara seminariets rolighetsminister. Detta tycks hon nämligen ha varit i alla kamratkretsar, ända från det hon var en liten skolflicka. Sådant för ju lätt

till en smula självsvåld, men vad förlåter man inte den, som ger en ett verkligt gott skratt, och det kunde Anna Kruse som få!

Ellen Kruse blev kort efter det hon slutat seminariet lärarinna hos Överståthållare af Ugglas, och här gjorde hon bekantskap med familjens förutvarande lärarinna, den s. k. »Misse», alias mam-sell Eugenie Brummer. Inom kort erbjöd denna henne att bli lärarinna i hennes nyöppnade skola, och så var Ellen Kruse från hösten 1884 knuten vid Brummerska skolan, där hon verkade som lärarinna, biträdande föreståndarinna och föreståndarinna, ända tills hon inträdde i pensionsåldern, sommaren 1923.

Anna åter, som slutade seminariet 1881, var först lärarinna i Uppsala under två år, en tid, som hade stor betydelse för hennes utveckling. Hennes dåvarande föreståndarinna har sagt mig, att hon då riktigt slog ut i blom. Det något tafatta i hennes väsen försvann, kvickheten sprud-lade, hon var glad, frisk, ung, full av möjligheter.

Sedan hon 1883 åter blivit stockholmsbo, brukade hon gå och hälsa på i den lilla nya skolan, där hennes syster Ellen var anställd. Därom heter det i skolans historia: »Den anda av glädje, friskhet, frimodighet och disciplin, som där mötte en, tilltalade mig, och undervisningen i franska och engelska, som skedde på de respektive språken med tal, läsning av barnböcker och med tillhjälp av planscher, intresserade mig i hög grad. Det var ett amatörförsök med naturliga metoder långt innan de voro moderna, och utgjorde ett jätteavstånd från vår barndomstids språkundervisning.»

Ja, Anna Kruse blev tilltalad av vad hon såg i Brummerska skolan, och från hösten 1887 till-hörde också hon skolans kollegium. Även hon genomlöpte skolan lärarinna, biträdande förestån-darinna och föreståndarinna, men när hon sommaren 1924 på grund av uppnådd pensionsålder avgick från föreståndarinnebefattningen, då kunde skolan icke avvara hennes rika erfarenhet och oförminskade intresse. Hon ombads att alltjämt kvarstå i direktionen, vilket hon också gjorde till sin död, den 10 juli 1931.

År 1904 företog Anna Kruse, delvis på statens bekostnad, sin utomordentligt betydelsefulla resa till världsutställningen i S:t Louis. Från början inriktades hennes studier på den grundläggande undervisningen i Amerika såsom varande det område, där Sverige hade mest att lära. Vid hem-komsten var hon fylld av intresse för saken och glödande av iver att få lägga om arbetet inom småskolan.

Snart uppenbarade sig en likatänkande inom kollegiet, Laura Löwenhielm, och hösten 1905 bör-jade dessa två sina reformförsök i var sin första förberedande. Anna Kruse berättar därom: »Det var ett ofantligt intressant arbete, men tyvärr blev saken alltför tidigt känd och omtalad. Vi överhopades på ett besvärande sätt av åhörare, som kommo och sutto någon timme, varefter de voro färdiga med sitt omdöme till vår nackdel eller fördel. Och så arbetade vi under gott rykte och ont rykte framåt under årens lopp. Arbetssättet undergick många modifikationer och för-bättringar. Oriktigt nog blev det kallat *en metod*, då det i själva verket var en *princip*, som kunde i sig innesluta så många metoder som helst, fast Brummerska skolan för att vinna enhet i mång-falden bestämde sig för sin arbetsnorm.»

Ja, genom både ont rykte och gott rykte har den gått, den s. k. Anna Kruses metod eller Ord-bildmetoden, som den också benämnes. Skulle man nu, tjugosju år efter dess första framträdande, fråga i hur hög grad den slagit igenom, så tror jag man framför allt måste hålla fast vid Anna Kruses ord: det gällde inte en metod, det gällde en princip. En del skolor, som försökte sig på den s. k. nya metoden för att inom kort åter överge den, kanske dock trots allt ha rönt en bestående inverkan av Anna Kruses idéer. Alla påverkas vi ju medvetet eller omedvetet av det, som ligger i tiden, och det sista kvartseklet, den period, som i stort sett sammanfaller med Anna Kruses ar-bete inom småskolan, betecknar otvivelaktigt ett stort uppsving på den grundläggande undervis-ningens område.

Vilken var då den princip, som Anna Kruse kämpade för? Det var: ingen död kunskap åt de små, inga ljud utan mening, inga ord utan begrepp. Skolan fick inte stäcka barnens förmåga, utan borde väcka och utveckla den genom att locka dem till att själva skaffa sig arbetsuppgif-ter. De skulle lära *sig*, inte *läras*.

Det är inte lätt att så här kort ge en syntes av vad Anna Kruse åsyftade. Mig tyckes att hon

på sitt område kämpade för det, som Anna Sandström på sitt håll kallade för Realism i undervisningen. Bägge besjälades av ordet: »bokstaven dödar, men anden gör levande.»

En märklig uppskattning av Anna Kruses arbete på småskoleområdet kom henne till del däri- genom, att riksdagen år 1921 tillerkände henne rätt att få förlägga hela sin tjänstgöring till den förberedande avdelningen och ändå komma i åtnjutande av det allmännas lönebidrag.

Att Anna Kruse, redan långt innan hon började sina reformsträvanden inom småskolan, själv arbetat i samma anda med de större flickorna, det visar följande ord, nedskrivna kort efter hennes död av en elev ur den första klass hon följde genom elementaravdelningen: »Anna Kruse var be- själad av arbetsglädje, och denna arbetsglädje hade hon omedvetet förmågan att delge oss. — — — Hon var på något sätt före sin tid. Vi fostrades mer i frihet än ungdomen på den tiden i allmänhet. Det var som om hon vetat, att vi, som då voro barn, en gång skulle få uppleva en ut- veckling med stormsteg och därtill ett världskrig. Sådan tid kräver självständigt tänkande och hand- lande människor, och det kände vi alla var målet hon ville föra oss till.»

Jag har här sysselsatt mig mera med Anna Kruse än med Ellen. Det beror på att Ellens gär- ning på ett pietetsfullt och vackert sätt tecknats av systemen i hennes Brummerska skolans historia, som finns till salu, men Anna Kruses livsgärning väntar ännu på sin skildring.

Innan jag lämnar kapitlet Krusarna, vill jag söka ge en karakteristik av deras insats i Brum- merska skolans liv.

Ellen Kruse var den borna uppfostrarinnan, som utövade ett utomordentligt starkt inflytande på generationer av elever. För forna tiders mera svärmiska skolflicka framstod hon som idealet av en lady, och hon blev älskad som få. Hennes morgonböner, som hon höll dag efter dag, år ut och år in, ha hos många lämnat spår för hela livet.

Som skolföreståndarinna ägde hon den ingalunda oväsentliga förmågan att kunna (må uttrycket tillåtas mig) »ta föräldrar». Det berodde väl på att föräldrarna kände hennes oskrymtade intresse för och godhet mot deras barn. Ty Ellen Kruse har varit och är en enastående god människa. Från tidiga år har hon i det undermedvetna lagrat rena, ljusa, goda tankar, och så har hon ännu i sin ålders höst kunnat bära fram gott ur sitt hjärtas rika förråd. Vårt tack sända vi dig, du blida, goda Ellen Kruse!

Och Anna Kruse, hon var den blixtrande intelligensen, den outtröttliga arbetsförmågan, den upplivande humorn. Men inte bara det, nej, också hennes hjärta var sällsynt varmt och vittfam- nande. Och förunderligt var hur hennes egen ovanliga förmåga icke gjorde henne kallt dömande gent emot andra, utan endast kom henne att hjälpa sina medmänniskor över deras svårigheter. Personligen står jag till Anna Kruse i den djupaste tacksamhetsskuld. Välsignelse över hennes minne!

Eugenie Brummer, den ödmjuka och barnafromma, Ellen Kruse, den nobla och goda, Anna Kruse, den geniala och kärleksrika — så stå de för mig de tre, som främst uppbyggt Brummerska skolan.

Främst uppbyggt skolan — ja, men ingalunda ensamma. En stor skara medhjälpare ha de haft vid sin sida, av vilka många under en lång följd av år skänkt skolan sin hängivna kraft och sin framstående förmåga. En sådan var t. ex. Augusta Lithner, den gamle örn, som vi för endast några veckor sedan följde till den sista vilan. Många andra ha också för alltid lämnat oss. Säkert bli deras bilder frammanade under samtalen i afton kamraterna emellan. Tiden tillåter mig ej att nämna dem alla, ett urval var också svårt att göra, och så har jag inskränkt mig till att tala om de tre, som i alla fall utgöra en klass för sig, den allra, allra högsta i Brummerska skolan.

Ännu något måste jag dock helt kort beröra, och det är det kapitel av skolans historia, som nu är oåterkalleligen avslutat. Ända från början och t. o. m. sistförflutna vårtermin har det funnits gossar i Brummerska skolan, ett läsår ända upp till 282, men nu ha vi inga pojkar mer. Det är mycket tomt efter våra käcka gossar, men flera skäl, främst ekonomiska, tvingade oss till detta steg.

Kanske var gossavdelningen den del av skolan, som låg dess stiftarinna varmast om hjärtat. Och förutom doktorinnan har en lång rad synnerligen skickliga och nitiska lärarinnor, bland andra fröken Mary Brummer, verkat i den Brummerska goss-skolan och bidragit till att förskaffa den dess höga anseende. Ett intensivt arbete bedrevs här, varom följande lilla episod vittnar:

En kulan vintermorgon kommer doktorinnan vandrande från sin våning 4 tr. upp i skolhuset och upptäcker i en av korridorerna en liten pys, som sysslar med sin skolväska. Hon tycker kanske det är synd om den lille ensamme parveln i den arla morgonstunden och börjar språka med honom. Men efter en liten stund tar pojken sina böcker och går till klassrummet med orden: »Jag har inte kommit hit för att prata, utan för att arbeta.»

Säkert fröjdade det doktorinnan i högsta grad, att hennes pojkar visste varför de gingo i skolan: för att lära sig arbeta. För den lärdomen tror jag många av våra trofasta gossar varit tacksamma hela livet.

Och nu skall jag sluta. Någon redogörelse för skolans historia har jag inte givit. Men vad jag har försökt, det har varit att med mina ord om Eugenie Brummer och Ellen och Anna Kruse anslå de strängar, som av ålder ljudit i Brummerska skolan. Varm gudsfrukten, godhet och vakenhet inför tidens krav var den treklang, som jämte en känsla av trevnad utgjorde skolans grundackord. Det utgick från trion i spetsen, det spred sig till kollegiet och var förnimbart även av eleverna. Och trivsel det är enligt mitt förmenande huvudbetingelsen för all uppfostran. Van-trevnad framkallar falska toner och skärande disharmonier, medan trevnad hjälper unga och gamla att bli harmoniska, goda och dugliga människor.

När jag därför nu till sist vill uttala en önskan för Brummerska skolans framtid, då blir min önskan denna: Mätte Brummerska skolans goda anda alltjämt få leva!

Omedelbart efter detta tal framförde kören O. Lindbergs tonsättning* »Vingar»:

VINGAR

av

Anna Kruse.

Hur förminner ej min ande
längtan efter högre rymder,
längtan efter ljus och renhet,
längtan efter frid och ro!

O, att äga starka vingar,
vingar, som mot höjden bära,
vingar, som från jorden lyfta
anden ren och stark och fri!

O, att hava blicken riktad
städs mot ljusuppfyllda rymder,
medan foten ännu trampar
jordelivets dunkla stig!

O, att gå med lyfta händer
som till bön vid dagens möda
och att fri sig kunna svinga
till sin längtans höga mål!

Giv min ande örnevingar,
som mig bära över djupen
emot städse högre rymder
och mot städse mera ljus!

Efter Merikantos »Säg minnes du psalmen vi sjöngo?» överlämnade direktionens ordförande Patriotiska sällskapets guldmedalj av första storleken till fröken Elisabeth v. Feilitzen med följande ord:

Att lära elever trohet i arbetet har städse varit ett mål för Brummerska skolan. Dess lärarinnor ha ock därutinnan föregått sina elever med lysande exempel. Så många vore härför värda utmärkelse, att skolan ej kan offentligt belöna dem alla. Men en går över alla i trogen tjänst. Fröken Elisabeth v. Feilitzen har tjänat skolan alltsedan 1890, nu alltså på 43:e året, därav såsom lärarinna 38 år och såsom den outtröttliga och nitiska förvaltaren av skolans kassa och räkenska-

* Till salu (unison kör eller solo) hos kompositören, Rådmanngatan 17. Pris 80 öre.

per i snart 17 år. Fördenskull vill stiftelsens direktion i dag till Eder, fröken v. Feilitzen, överlämna Kungl. Patriotiska Sällskapets guldmedalj såsom ett utmärkelsetecken, men också såsom ett bevis på skolans tacksamhet för och värdesättning av trofasthet i arbetet.

Sedan kapten H. Strömbäck och fru Elsa Cedergren i ett par korta anföranden framburit f. d. elevers tack till sin gamla skola, utfördes »Fader vår» ur Kantaten vid Brummerska skolhusbyggnadens invigning av E. Åkerberg, varefter Minneshögtiden avslutades med unisont avsjungande av Psalm 500 v. 7.

I kamratfesten, som ägde rum samma afton, ävenledes i Blå Hallen, deltog 1104 personer: 82 f. d. och nuvarande medlemmar av Brummerska kollegiet, representanter för samtliga från åttonde klassen utgångna parallellavdelningar, så när som på en, och representanter för över 100 olika gossavdelningar samt slutligen årets högsta klass, vilken inbjudits att delta i festen. Stämningen var från början synnerligen god. Den ena gamla skolhistorien avlöste den andra, ett stort antal telegram anlände, och vid supén sjöngs unisont en av Else Potthoff, elev i klass 8 A 1929, författad bordsvisa, varav följande strofer må citeras.

(Mel.: Spel-Olles visa.)

Vi kommit att minnen gemensamt här uppliva,
att samlas kring vår skola uti kamraters ring.
Så må denna kväll då en erinran oss giva,
att utanpå vår skola går ändå ingenting.

Nej, nej, nej, ingen skola som vår,
ingen skola är som vår.

Skratta och le,
låtom oss se,

att »Brummer» minst i 50 år än står.

Se'n genom hela skolan vår tanke skärpts och övats,
uti vår höga bildning ej fattas minsta grand;
den på teaterns tiljor i fröjd och gamman prövats,
när åttan glad fått visa, vad den prestera kan.

»Sjung-, sjung-, sjungande löven» var bäst,
detta spel var allra bäst.

Skratta och le,
låtom oss se,

om någon åtta gjort en bättre fest.

I vita dräkter klädda, en vår för sista gången
med fanan uti täten vi gingo trappan ned.
Det kändes svårt att sjunga den allra sista sången,
att sista gången tåga uti kamraters led.

Tack för allt, vad du givit oss har,
tack för goda barndomsda'r.

Skratta och le,
låtom oss se,

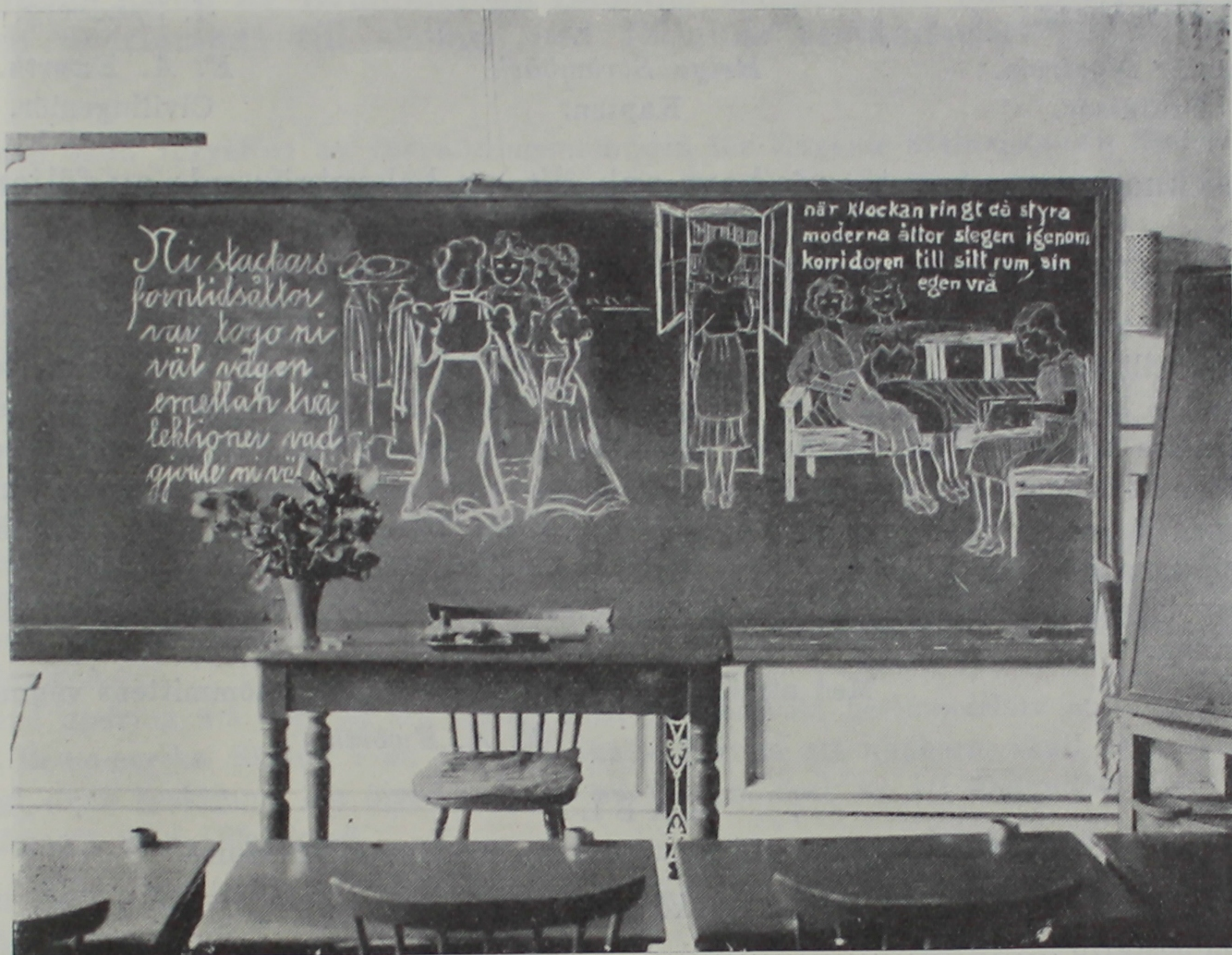
att »Brummers» ljusa minne lever kvar.

Elevernas tack frambars av professor Gunnar Nyström, lärjunge i 1886 års första klass.

Kamratfesten i Blå Hallen.

Följande dag, söndagen den 23 oktober hade åtskilliga f. d. elever hörsammat inbjudan att avlägga ett besök i sin gamla skola. I gymnastiksalen var anordnad en fotografiutställning av gångna generationer »brummare», och i klassrummen bragte sena tiders barn med ritningar och blommor en hälsning till sina äldre kamrater.

8 B:s klassrum 23. 10. 1932.

* * *

På initiativ av f. d. elever utsändes en tid efter 50-årsjubileet ett upprop av följande lydelse:

TILL F. D. ELEVER VID BRUMMERSKA SKOLAN.

För att på ett varaktigt sätt hugfästa minnet av Brummerska skolans nyligen firade 50-årsjubileum och för att giva ett synligt bevis på den tacksamhet, för detta »Brummare» hysa till sin gamla skola, vilja vi undertecknade rikta en vädjan till alla äldre och yngre kamrater.

Vår tanke är att bilda en »50-årsjubileets minnesfond», vars avkastning skulle användas till understöd åt mindre bemedlade elever, och således för kommande generationer bliva en påminnelse om, vad skolan alltid har varit för sina elever.

Vi hemställa därför, att var och en efter förmåga måtte bidra härtill.

Beloppen, även de minsta, mottagas med tacksamhet och torde lämpligast insättas på postgiro-konto N:o 55106 medelst bifogade blankett.

Närmare upplysningar lämnas gärna av undertecknade.
Stockholm i november 1932.

Maria Bernadotte af Visborg.

Ingrid Fevrell,
f. Key-Åberg.

Gunnar Nyström.
Professor.

Louise Bergsten.
f. Burmeister.

Ingrid Nyström.

Helge Strömbäck.
Kapten.

Elsa Elliot,
f. Lindberg.

Eda Sidenbladh,
f. Sandberg.

E. A. Eworth.
Civilingenjör.

Undertecknarna av ovanstående hava anhållit om bekantgörande av följande meddelande:

TILL BIDRAGSGIVARNA TILL BRUMMERSKA SKOLANS MINNESFOND.

Insamlingskommittén ber härmed få framföra ett varmt och hjärtligt tack till alla dem, som lämnat bidrag till skolans 50-årsjubileums minnesfond. Vi hoppas, att den, trots att den ej uppgått till det belopp vi hade önskat, skall bliva till gagn och glädje för kommande generationer »Brummare». Närmare uppgifter om resultatet av insamlingen lämnar här bifogade redogörelse.

Vi hysa den förhoppningen, att fonden så småningom skall växa genom att skolans förutvarande och kommande lärjungar skola vid minnesfester och andra lämpliga tillfällen öka fondens grundbelopp, varigenom den framgent ännu mer skall komma att motsvara sitt ändamål.

Ytterligare bidrag till fonden mottagas av undertecknarna eller insändas direkt till skolans föreståndarinna.

Med utmärkt högaktning å Insamlingskommitténs vägnar

E. A. Eworth.

T A B L Å

över insamlingen till Brummerska Skolans Minnesfond.

Inkomster:

Insänt genom postgiro	1.736: —	
Kontant inbetalt	25: 28	
Ränta	0: 49	
Grundavgift återbäres	5: —	1.766: 77
		<hr/>
	Kronor	1.766: 77

Utgifter:

Grundavgift till postgirokontoret	5: —	
4.000 st. kuvert enl. räkning	29: —	
4.000 st. cirkulär enl. räkning	42: 50	
4.000 st. inbetalningskort enl. räkning	16: —	
Porto enl. kvitto	5: —	
» » »	80: —	
» » »	41: 84	
» » »	3: 95	
» till postgiro	0: 07	130: 86
Kuvertskrivning och inläggning		41: 66
Stämpel		1: 75
		<hr/>
		266: 77
Behållning	1.500: —	1.766: 77
		<hr/>
	Kronor	1.766: 77

Stockholm den 10 mars 1933.

E. A. Eworth.

Undertecknade, utsedda till revisorer för insamlingen till Brummerska Skolans Minnesfond, få efter fullgjort uppdrag härmed bestyrka riktigheten av ovanstående redovisning, och tillstyrka vi att kassaförvaltaren beviljas full ansvarsfrihet för sin förvaltning.

Stockholm den 10 mars 1933.

E. Sidenbladh.

Gunnar Nyström.

Resultatet av insamlingen blev som av ovanstående framgår 1.500 kr., vilken summa under namn av Brummerska Skolans Minnesfond kommer att vid våravslutningen överlämnas till skolan med följande bestämmelser angående förvaltningen.

- § 1. Fonden skall förvaltas av förvaltningsnämnden för Eugenie Steinmetz och Hedda de la Gardies fonder vid Brummerska Skolan, vilken verkställer alla förekommande placeringar med iakttagande av, att dessa ske i fullgoda värdepapper.
- § 2. Av den årliga, behållna avkastningen lägges till kapitalet dels 10 %, dels ock det belopp varmed den återstående delen överstiger jämna 10-tal kronor.
- § 3. Avkastningen i övrigt utdelas årligen enligt nämndens bestämmelse.
- § 4. Bidrag ur fonden utdelas som stipendium åt lärjunge, som därav är i behov och vilken gjort sig förtjänt av detsamma på grund av goda karaktärsegenskaper och allmän eller speciell begåvning.
- § 5. Stipendium kan tilldelas lärjunge, som tidigare erhållit sådant.
- § 6. Därest förhållandena påkalla ändring av dessa stadgar, äger lärarekollegiets ordinarie medlemmar därom besluta. Sådant beslut är ej giltigt, såframt ej minst 3/4 av de röstberättigade lärarne enat sig därom vid två på varandra följande sammanträden med minst tre månaders mellanrum.
Sådan ändring må dock ej stå i strid med gåvobrevets bestämmelser om fondens ändamål.
- § 7. Om Brummerska Skolan i en framtid skulle komma att upphöra, skall sista lärarekollegiet enligt ovan bestämma om disponerandet av fonden, dock så att ändamålet med detsamma i möjligaste mån tillgodoses.

Skolan ber att till såväl initiativtagarna som samtliga bidragsgivare få fram-bära sitt varma tack.

* * *

Passerandet av halvsekelsgränsen är otvivelaktigt en händelse, som manar till eftertanke. Det torde därför vara på sin plats att här lämna några meddelanden belysande skolans historia.

I skolans ledning har kontinuiteten varit ett utmärkande drag. Sålunda ha inspektors endast varit tvenne: justitierådet E. J. A. Herslow åren 1903—10 och därefter regeringsrådet Jarl Ernberg. Direktionens ordförande blev vid skolans ombildande till stiftelse, år 1918, justitierådet Hugo Bohman, vilken år 1928 efterträddes av den nuvarande ordföranden, landshövding Bror C. Hasselrot. Doktorinnan Eugenie Steinmetz, f. Brummer, skolans stiftarinna, kvarstod som föreståndarinna till 1914. Därefter innehades föreståndarinnebefattningen av fröken Ellen Kruse åren 1914—1923 och läsåret 1923—24 av fröken Anna Kruse, som efterträddes av den nuvarande föreståndarinnan Gunhild Almén.

År 1890 utgick den första åttonde klassen från skolan, och år 1910 erhöll skolan s. k. Normalskolekompetens. Sedan 1903 åtnjuter skolan bidrag av stat och kommun.

Hela antalet elever, som under det första halvseklet tillhört Brummerska skolan, torde överstiga 7.000, därav omkring 3.800 flickor och 3.200 gossar.

Nedanstående tablå belyser skolans struktur under olika skeden:

	Antal elever		A n t a l		
	Flickor	Gossar	Klasser	Parallellavd.	Lärare
1882	15	18	4	4	4
*) 1923	**) 490	**) 282	**) 12	**) 37	63
1932	357	—	11	19	33

*) Då skolan var störst. **) Kindergarten inräknad.

Minskningen i antalet parallellavdelningar beror bl. a. på nedläggandet av gossavdelningen, vilken år 1923 omfattade 14 parallellavdelningar, och på riksdagens bestämmelse att klass ej får delas, förrän elevantalet överstiger 30 (från och med nästa läsår 35).

Den förskjutning, som så småningom ägt rum, i förhållandet mellan förberedande avdelningens och elementaravdelningens storlek framgår av en jämförelse mellan åren 1907, 1923 och 1932. År 1907 var antalet elever i de 7 högsta klasserna (motsvarande den nuvarande elementaravdelningen) störst: 345 flickor = 52 % av hela elevantalet. År 1923 räknade skolan i sin helhet sitt största elevantal: 772, av vilka emellertid endast 39 % tillhörde de 7 högsta klasserna. År 1932 har utvecklingen gått därhän, att 83 % av eleverna tillhöra elementaravdelningen. Denna förändring av skolans struktur har naturligen delvis sin grund i gossavdelningens nedläggande. År 1923 uppgick gossarnas antal till 282, d. v. s. 37 % av hela skolan. Förra året, det femtionde läsåret, gossarnas sista, var deras antal 18. Vid den sista avslutningen med manliga elever hölls av skolans föreståndarinna följande

TAL TILL KLASS 4 FÖRBEREDANDE GOSSAR DEN 2 JUNI 1932.

Så vänder jag mig nu till den sista årgången gossar, som går ut ur Brummerska skolan. Jag skulle i dag vilja ge er ett minne från er barndoms skola, som ni kunde behålla, tills ni bli gamla gråhårsmän.

Kanske komma ni då någon gång att vandra över Johannes kyrkogård och tänka: »det här är en av de ljuvligaste platserna i Stockholm, stilla och fridsam, avskild och förnäm» — och kanske flyga era tankar då tillbaka till den tid, då ni som småpojkar hade era raster där och gnodde omkring och voro hemmastadda överallt.

Nu ville jag be er, att innan ni på allvar lämna Brummerska skolan, gå och se på en grav, som jag i dag vill tala om. Gå rakt ner för den breda gången, där ni brukat ställa upp er vid ringningarna, förbi den stora trappan upp till kyrkan, då se ni mitt för er en grav, som är omgiven av ett järnstaket. Där är en stor sten och på den läsa ni:

»Friherre Georg Carl von Döbeln.

Generallöjtnant.

Född d. 29 april 1758.

Död d. 16 febr. 1820.

Striderna vid Porosalmi, Sikajokki, Nykarleby, Lappo och Jutas vittna om hans hjältemod vid fäderneslandets försvar.

Minnesvården restes av vapenbröder och fosterlandsvänner.»

Ännu ha ni inte läst i historien om General v. Döbeln, och jag hinner inte nu berätta för er om hans liv. Så mycket kan jag i alla fall säga, att han var en hjälte. Då Sverige hade sitt fruktansvärda krig med Ryssland 1808, det olyckliga krig, då vi förlorade Finland, då utmärkte han sig genom sin utomordentliga tappperhet. Mest berömd blev han genom sin bragd vid Jutas, då han räddade den finska hären från att bli kringrand av ryssarna. Det är den striden, som skildras i dikten Döbeln vid Jutas av Johan Ludvig Runeberg, en dikt som ni kanske hört någon gång, dikten om den lille mannen med band om pannan, som Döbeln kallades.

Döbeln är som sagt begravnen här på kyrkogården, och det är därför inte att undra på att vi här bredvid har både Jutas-backe och Döbelns-gatan. På hans gravsten står, som jag nyss sade, flera av hans segrar uppräknade. Högst upp är släktens vapen, ett torn, inhugget, och runt om det stå de ord, som jag i dag ville ge er att minnas från er första skolas både arbete och lek. Men de orden ha en särskild historia, och den vill jag nu först berätta.

Efter finnarnas förtvivlade försök att försvara sitt land under det olyckliga året 1808, hade de finska trupperna överförts till den svenska sidan av Bottniska viken. Hären befann sig i bedrövligt skick och var alldeles uttröttad. Så fick den befallning att ifrån Umeå tåga ned till Gävle. Den marschen föreföll dem så påkostande efter allt vad de förut fått utstå, att en del gjorde myteri. Men då stod där en gammal björneborgare, illa tilltygad, »med fyra skott genomskjuten», som det heter. Honom ville general v. Döbeln befria från den ansträngande marschen. Då svarade den gamle, sårade krigsmannen: »Jag går med ära, skyldighet och vilja.»

De orden grepo v. Döbeln så, att han sedermera ville ha dem som valspråk på sin friherrliga sköld. Han skriver själv därom: »För mig är det en heder att förena denne kamratens vackra tänkesätt till eget föredöme som valspråk.»

Och så är det dessa den sårade finske krigarens ord därnere på v. Döbelns gravsten, som jag i dag vill ge er till minne av Brummerska skolan med dess lek och allvar.

Ära, skyldighet och vilja, det är stolta ord, uppfordrande ord, ord som duga till valspråk.

Ära är något som så gott som alla gossar gärna vilja vinna. Tänk t. ex. vad ni nu gärna ville få ett fint nummer i prövningen! Ärelystnad kan visserligen gå för långt, men om man bara kan riktigt bedöma vad som verkligen är ärofullt, så är det säkerligen inte orätt att sträva efter att vinna ära.

Somliga tro, att den högsta ära man kan nå, är att bli en hög och förnäm herre, som alla buga sig för, en som har stor makt. Ja, det är visst möjligt, att sådan ära *kan* vara av det rätta slaget, d. v. s. den ära, som kommer av att man, bättre än någon annan skulle kunna göra det, utför sin uppgift i livet. Men det *kan* också hända att ett arbete, som folk i allmänhet anser ganska obetydligt och ringa, blir verkligt ärofullt genom det sätt, på vilket det utförs.

Vad är det då, som ger den verkliga äran? Det är just, hur vi uppfylla de *skyldigheter*, som alltid följa med en ärofull uppgift. Ty detta böra ni minnas gossar: ingen verklig ära utan motsvarande skyldigheter! Den som vill bli en hög herre *utan* arbete och möda — han är en tarvlig lycksökare. Men den som verkligen önskar att bli sitt folk till stor nytta, att kunna bli en duglig medborgare, som gör sitt land heder, han tar gärna på sig det ena uppdraget efter det andra, allt större skyldigheter läggas på honom, men han ryggar inte tillbaka för ansvaret — och innan han vet ordet av, bekläder han kanske en även i det yttre ärofull post.

Så har det gått för många svenskar, men märk det väl, gossar: de sökte inte äran *utan* skyldigheter, nej, jag tror snarare de togo på sig skyldigheterna, och så föll äran dem till. Det är samma tanke, som Jesus uttryckte så: »Den, som vill vara störst bland Eder, han vare de andras tjänare.»

Ja, tänker du kanske, jag vill inte bli en humbug, en lycksökare, jag vill bli en människa, som verkligen är värd ära, en duktig, framstående svensk, som gör Sverige heder, men hur ska det gå till?

På det vill jag svara: det beror först och främst på att du har en god *vilja*. Den, som vill något riktigt intensivt, han kan uträtta det otroliga. Detta har ni redan märkt, det är jag säker på. Om det t. ex. var något, som ni tyckte var otäckt svårt, men fröken sa', att ni måste kunna det till examen, ja, om ni då bara ville det med hela er varelse, då mångdubblades er energi — och så kunde ni lära er det. På sådant finns det många bevis. I historien komma ni att få läsa om människor med okuvlig vilja, som ha uträttat det otroliga.

Ja, en stark vilja är en oerhörd kraft, och därför är det viktigaste av allt beträffande en människa hurudan hennes vilja är. När jag nu ser på er, de sista brumnergossarna, då kan jag inte tro, att det finns en enda bland er, som inte har en god vilja, som inte vill bli en bra karl, en riktig karlaktig karl. Med det menar jag först och främst en absolut pålitlig människa. Men det blir man inte utan att viljan är hel. Det går inte att småfuska litet, säga små osanningar då och då under hela sin skoltid, och se'n med ens, när man blir stor, ett tu tre *vara* en genomhederlig människa.

Kära gossar, jag vet att var och en av er i sitt kommande liv många gånger kommer att frestas till fusk och humbug och osanning och bedrägeri. Giv då akt — låt inte förleda dig till oärlighet! Faran för upptäckt är inte det värsta. Nej, det värsta är att du sviker din egen goda vilja att bli en genomhederlig människa. Det är din skyldighet att bli en svensk hedersman av det rätta slaget — av egen fri vilja skall du besluta dig för att alltjämt kämpa för det målet, vad det än kostar.

Så små ni än äro, veta ni nog, att nu lider hela Sverige av att svenske män varit bedragare. Vi få alla bära skam för deras skull. Endast genom absolut pålitlighet kunna vi åter vinna aktning för vårt land. Vem vet vilka uppgifter, som i framtiden vänta er! Kanske skola ni en gång öva inflytande i vida kretsar. Ack, att ni då vore verkliga hjältar, hjältar i det godas tjänst! Det fordras hjältemod för att alltid vara sann, men genom träning kan modet växa och hjältekraften ökas.

Ja, gossar, måtte varenda en av er hjälpa till att åter bygga upp hederligheten i gamla Sverige! I det arbetet kunna vi alla förenas, små och stora, hem och skola. Det arbetet att göra Sverige till ett redbarhetens hemvist på jorden, står för närvarande för mig som den ärofullaste av alla uppgifter.

Kära gossar, ni *vilja* bli präktiga män, ni vilja bli till glädje och heder för far och mor, ja, kanske också för Brummerska skolan, kom då i håg, att verklig ära aldrig vinnes på krokvägar!

Och så vill jag än en gång be er, att innan ni lämnar Brummerska skolan, gå fram till Döbelns gravvård där nere på kyrkogården och läsa de ord jag i dag velat ge er att minnas, Döbelns valspråk. Måtte ni kunna göra till era egna den sönderskjutne, gamle finnens ord: »Jag går med ära, skyldighet, vilja.»

Ja, må Gud förläna er en ärlig *vilja* att redbart fylla de *skyldigheter*, som möta er, då skola ni vinna verklig *ära*, var än er plats i livet månne bli.

Gunhild Almén.

Ett av de fyra vävrummen.

Lilla ritrummet.